

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าตัวเลขของการประหารเหล่าแม่มดในดินแดนคาทอลิกจะไม่บ้ำคั้งเท่ากับดินแดนโปรเตสแตนต์ แต่การตั้ง Roman Inquisition ในปี ค.ศ.1542 ก็ทำให้การปฏิบัติการล่าแม่มดอย่างกว้างขวางทั่วอิตาลี อย่างไรก็ตามสำหรับอิตาลีความบ้ำคั้งเรื่องแม่มดนั้นอยู่ได้ไม่นานเมื่อเปรียบเทียบกับยุโรปเหนือ แต่ถึงกระนั้นก็ตีคำอธิบายหรือ “ทฤษฎีเรื่องแม่มด” ก็ยังแพร่หลายมากขึ้น โดย “ทฤษฎีเรื่องแม่มด” ที่สำคัญนั้นแพร่มาจากยุโรปเหนืออันเป็นกรอบความคิดที่มีลักษณะต่อต้านคาทอลิกเป็นอย่างมาก กรอบความคิดเรื่อง “ทฤษฎีเรื่องแม่มด” ที่แพร่มาจากยุโรปเหนือสู่ยุโรปใต้เป็นผลพวงของผลงานของนักล่าแม่มดจากดินแดนอัลซาส (Alsace) Henricus Institoris หรือที่รู้จักกันในนาม Heinrich Kramer (1430-1505) ผลงาน *Malleus Maleficarum* ของเขาที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1486 เป็นคู่มือแม่มดที่ทรงอิทธิพลมากจนถือกันว่าเป็นคู่มือที่นำไปสู่การ “ล่าแม่มด” แต่ที่นี้อาจจะเป็นการกล่าวที่ “บ้ำคั้ง” ไปอีกแบบ หนังสือเล่มนี้มีบทบาทมากในดินแดนแถบอัลซาสและดินแดนระหว่างแม่น้ำไรน์ (Rhine) และแม่น้ำโมเซล (Mosel) แต่ความหวาดกลัวต่อแม่มดมีอยู่ในดินแดนแถบนี้ก่อนคู่มือ *Malleus Maleficarum* เล่มนี้จะปรากฏแล้ว

การแพร่กระจายของ “ทฤษฎีเรื่องแม่มด” ยังขยายไปยังประเทศอังกฤษ ความหวาดกลัวและความน่ากลัวของแม่มดมากมาย นั้นไม่ใช่ความคิดดั้งเดิมของยุโรป พวกคาทอลิกเองก็ประนีประนอมกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสังคมเกษตรในยุโรปก่อนหน้าการขึ้นมามีอำนาจของคริสต์ศาสนา แต่เมื่อมีการปฏิรูปศาสนาพวกโปรเตสแตนต์เห็นว่า “ไสยศาสตร์” “มนตร์ดำ/มนตร์ขาว” ที่พวกคาทอลิกยอมรับนั้นเป็นเรื่องงมงาย สิ่งที่สำคัญของการ

ผู้หญิง คำคำนี้จะเป็นคำที่มีความหมายในทางลบมากๆ ในระยะเวลาต่อไป ส่วน Martin Luther แปล Exodus 22:18 จากคำ “Pharmakeia” ให้มาเป็น “Zauberinen” ที่หมายถึง “witch” พระคัมภีร์ฉบับแปล King James ก็ใช้คำว่า “witch” ด้วยเช่นกัน “Thou not shall suffer a witch to live”⁴

การปฏิรูปศาสนาและการขึ้นมาของพวกโปรเตสแตนต์ก็ยังทำให้พวกคาทอลิกกลับลงโทษพวกนอกรีตอย่างหนักหน่วง ทั้งนี้ต่างฝ่ายต่างก็เห็นอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพวก “ปีศาจ” เมื่อเป็น “ปีศาจ” ก็ต้องกำจัดให้หมดไป ในแง่หนึ่งแล้วการไล่ล่าประหารชีวิตแม่มดเป็นเพียงกลไกในการกำจัดศัตรูทางศาสนาที่ไม่สามารถแยกออกจากประเด็นทางการเมือง ถึงกระนั้นก็ดีสงครามที่ต่างฝ่ายต่างไล่ล่ากันแบบสภาวะตามธรรมชาติ (state of nature) ตามกรอบคิดแบบ Thomas Hobbes ผู้รู้ซึ่งถึงพลังของสงครามศาสนานั้นก็อาจจะเป็นการมองโลกแบบเลวร้ายเกินไป

สำหรับคำอธิบายว่าการปฏิรูปศาสนาและสงครามศาสนานำไปสู่การไล่ล่าแม่มดนั้นเป็นข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ เพราะในช่วงหลังการปฏิรูปศาสนากรณีของสเปนและอิตาลี จำนวนของการประหารแม่มดนั้นมีจำนวนน้อยนักเมื่อเปรียบเทียบกับคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มด เช่น ในสเปนจากจำนวน 3,687 รายที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มดมีเพียงแค่ 101 คนเท่านั้นที่ถูกประหารชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อโต้แย้งว่าฝรั่งเศสประหารผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มดถึงครึ่งหนึ่ง⁵ สำหรับในกรณีของสเปน ศัตรูทางการเมืองและศาสนาเป็นพวกยิวและอิสลามมากกว่าโปรเตสแตนต์ เพราะฉะนั้น สงครามศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อนการไล่ล่าแม่มดนั้นก็เป็นเรื่องที่ถูกตั้งคำถามเช่นเดียวกันกับเรื่องอื่นๆ ที่เต็มไปด้วยข้อโต้แย้งถกเถียงกันอยู่เสมอ

การปฏิรูปศาสนากลับยิ่งทำให้เกิดความหวาดกลัวปีศาจหนักหน่วงมากยิ่งขึ้น ปีศาจเริ่มกินคน ปีศาจเอาสัตว์ประหลาดยักษ์จากท้องทะเลหรือ *Leviathan* ของพวกยิวมาเป็นลูกน้อง ความหวาดกลัวปีศาจร้ายของคริสต์ศาสนายิ่งมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งนำไปสู่การต่อต้านแม่มดทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เมื่อโปรเตสแตนต์เป็นศาสนาใหม่และถูกต่อต้านอย่างหนักจากฝ่ายคาทอลิกที่เป็นอำนาจเก่าก็ยิ่งทำให้เกิดความหวาดกลัวมีมากยิ่งขึ้น การไล่ล่าแม่มดนั้นจึงมีมากในหมู่พวกโปรเตสแตนต์

ทั้งนี้ พวกโปรเตสแตนต์มักจะเป็นพวกที่อ่านออกเขียนได้แล้วเน้นถึงความสำคัญของพระคัมภีร์ว่าเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดที่จะต้องยึดถือ หรือที่เรียกว่า *Sola Scriptura* ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ โปรเตสแตนต์เป็นพวกเคร่งและยึดมั่นคัมภีร์ วิถีแห่งศาสนาของผู้อ่านออกเขียนได้จึงแตกต่างไปจากวิถีชาวนา การเป็นพวกเคร่งคัมภีร์หรือเคร่งตัวอักษรจึงต้องดำเนินตามประโยคในพระคัมภีร์ Exodus 22:18 ที่มีการแปลว่า “*You must not allow a sorceress to live*” ปฏิบัติการไล่ล่าแม่มดจึงเป็นการกระทำของคนที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้กับคนที่ไม่รู้หนังสือ สำหรับคำว่า “*sorceress*”³ ภาษาฮีบรูนั้นใช้คำว่า “*Kashaph*” หมายถึงคนที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์มนตร์ดำหรือมนตร์ขาวก็ได้ ในขณะที่การแปลเป็นภาษากรีกในช่วง 132 ปีก่อนคริสตกาลใช้คำว่า “*Pharmakeia*” หมายถึงคนที่มีความสามารถในการใช้ยา

สำหรับ *Pharmakon* ของกรีกโบราณนั้นหมายถึงยาและยาพิษได้ในเวลาเดียวกัน ส่วนการแปลในภาษาละตินที่ใช้โดยพวกคาทอลิกนั้นแปลว่า “*Maleficos non patieris vivere*” สำหรับ *Maleficos* หมายถึงการกระทำของปีศาจหรือการทำสิ่งที่ชั่วร้าย โดยเป็นคำที่ไม่ได้หมายถึงเพศใดเพศหนึ่งจึงเป็นได้ทั้งผู้ชายและ

อย่างไรก็ดี การล่าแม่มดหรือแม่มะกัธเห็นว่ามีแม่มดเป็นปัญหานั้น เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 มาแล้ว แต่การจัดการกับแม่มคนั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงประวัติศาสตร์ การจัดการแม่มดก่อนหน้าการปฏิรูปศาสนา (Reformation) นั้น เป็นการกระทำเพื่อปกป้องชุมชน ครอบครัว หรือแม่มะกัธปกป้องความเชื่อต่างๆ ของสังคมเกษตรที่ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับแม่มดอย่างสุดขีด ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ความหวาดกลัวอย่างหนักแน่นที่เกิดขึ้นกับ “การล่าแม่มด” นั้น ไม่เคยเกิดมาก่อนหน้านี้ แนวความคิดเรื่อง “ซาตาน” (Satan) นั้นเป็นเรื่องของกิเลส การยั่วยวน แต่ก็ได้ไม่ได้เป็นสิ่งน่ากลัวสยดสยอง นอกจากนั้น “ซาตาน” เองก็ถือว่าเป็นกลไกของพระผู้เป็นเจ้า เช่น การพิสูจน์ความจริงรักภักดีเชื่อฟังและศรัทธาที่มีต่อพระองค์ เป็นต้น

ผู้คนที่มีความเชื่อในสมัยกลาง (Medieval Age) เองก็ต้องขอความช่วยเหลือจากเหล่า “ซาตาน” และเทพนอกระบบคริสต์ศาสนาที่เรียกว่า “demon”² ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ผู้คนเห็นว่าเหล่าเทพนอกระบบเหล่านี้เป็นเพื่อนคู่คิดของมนุษย์ ทั้งนี้ ตามแนวความคิดเรื่อง “ซาตาน” เองก็ไม่ได้อยู่โดดๆ แต่ก็ยังดำเนินควบคู่ไปกับเหล่าเทพนอกระบบของสังคมโบราณไม่ว่าจะเป็นกรีก โรมัน หรือเคลติก (Celtic) คริสต์ศาสนาเองก็เอาเทพเหล่านี้มาจัดระเบียบใหม่ให้อยู่ต่ำกว่าพระผู้เป็นเจ้า คริสต์ศาสนาจึงไม่ได้ทำลายล้างเหล่าเทพที่มีความสำคัญในสังคมเกษตร ดังนั้นกระบวนการสร้างสำนักเพื่อให้เป็น “คริสต์ศาสนาแท้ๆ” ก็ไม่แปลกเป็นจึงเป็นความคิดใหม่

II

ความน่ากลัวของเหล่า “ปีศาจนอกระบบ” เหล่านี้เกิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 14 การขึ้นมามีอำนาจของพวกโปรเตสแตนต์หลัง

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา การไล่ล่าแม่มดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่แพร่หลายและกินเวลายาวนานหลายศตวรรษทั้งในยุโรปและอเมริกา จนกระทั่งต้นศตวรรษที่ 20 ความบ้าคลั่งในการไล่ล่าแม่มดถึงหมดไป เหลือของปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ประมาณ 80% เป็นผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็น “หญิงชรา เป่ล่าเป่ล้วย เก็บตัว ไม่ชอบพบปะผู้คน” ไปจนถึงหญิงสาวโสด หญิงที่อยู่คนเดียว ไปจนถึงเด็กผู้หญิง เป็นต้น ภาพของแม่มดแก่เห็นได้จากแม่มดสามคนใน *Macbeth* ของ Shakespeare ในทางประวัติศาสตร์ผู้หญิงเหล่านี้ก็เป็นผู้หญิงชนชั้นต่ำเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ใช่ว่าจะไม่มีแม่มดที่ฐานะดี¹ อย่างไรก็ดี ช่วงแรกๆ ของการไล่ล่าแม่มดนั้น เหลืออีกมักจะมีผู้ชายด้วย แต่พอนานๆ ไปก็เหลือแค่ผู้หญิง โดยผู้หญิงแก่อีกจะเป็นภาพลักษณ์ที่กลายเป็นมาตรฐานของความเข้าใจว่าแม่มดเป็นอย่างไร

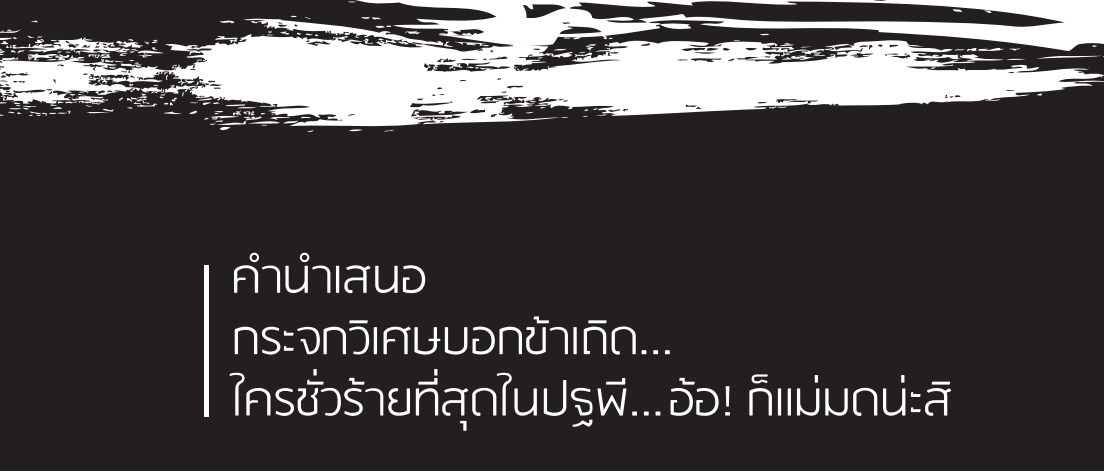
การไล่ล่าแม่มดดำเนินไปอย่างบ้าคลั่งในช่วงปี ค.ศ.1550-1650 แต่การไล่ล่าแม่มดจนทำให้แม่มดค่อยหายไปปลายศตวรรษที่ 17 และต้นศตวรรษที่ 18 การไล่ล่าแม่มดในระดับทั่วทั้งกันนั้นก็มีการเปลี่ยนไปนับตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 18 เมื่อมีการออกกฎหมายห้ามล่าแม่มด แต่ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ของดินแดนสองฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกก็เต็มไปด้วยเรื่องราวของการฆ่าแม่มด กรณีแม่มดที่ซาเล็ม (Salem) อาณานิคมแมสซาชูเซตส์ในปี ค.ศ. 1692-1693 ก็เป็นเรื่องราวที่โด่งดังของอเมริกาเหนือ ส่วนพวกสเปนในละตินอเมริกาก็ใช้เรื่องแม่มดในการจัดการทาสผิวดำและคนพื้นเมือง เช่น พวกต่อต้านสเปน เป็นต้น กลไกของ Spanish Inquisitors นั้นก็เป็นที่รู้กันว่านำความตายมาสู่คนเหล่านี้มากมายมหาศาล สำหรับในละตินอเมริกาก็ไม่ได้มีแค่สเปน แต่ยังมีโปรตุเกสที่ไล่ล่าแม่มดด้วย

เล่มนี้ อย่างไรก็ตามก็ดี เรื่องราวของแม่มดและการล่าแม่มดเป็นเรื่องที่ซับซ้อนอย่างมาก เรื่องที่จะกล่าวต่อไปเป็นเพียงภาพกว้างเพื่อเสริมรายละเอียดและเรื่องราวต่างๆ ที่ถือได้ว่าเป็น “อนุสรณ์ล้ำค่า” ของประวัติศาสตร์ยุโรปและมนุษยชาติ เพราะการไล่ล่าแม่มดยังคงดำเนินต่อไปในหลายทวีป

I

คำว่า Witch ในภาษาอังกฤษมีรากมาจาก *Wicca/Wicce* ในศัพท์เก่า โดยกรอบความคิดเรื่อง *Wicca* นั้นสัมพันธ์กับการบูชาเทพผู้ชายและเทพผู้หญิง แม้ว่าความคิดเรื่อง *Wicca* จะเป็นความคิดที่ใหม่มาก การบูชาเทพผู้หญิงปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน ก่อนที่กรอบความคิดแบบเอกเทวนิยม (monotheism) จะทำให้เทพผู้หญิงหมดไป เช่น เทพ Asherah ของยิวที่นักโบราณคดีพยายามชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าของยิวนั้นมีเมีย แต่พระยิวปฏิเสธความคิดดังกล่าว โดยยอมรับคำว่า Asherah เป็นเพียงท่อนไม้เท่านั้น เป็นต้น ในขณะที่เทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ของสังคมเกษตรนั้นยังแสดงออกผ่านการร่วมเพศ พระเจ้าเองก็ต้องร่วมเพศ

แต่เมื่อเกิดศาสนาแบบใหม่ที่เป็นศาสนาของผู้ชายและศาสดาเป็นผู้ชายล้วนๆ ที่บ่งบอกความเป็นเอกเทวนิยมพระผู้เป็นเจ้าที่เป็นสาเหตุในตัวเอง (*causa sui*) ก็ทำให้การร่วมเพศกับผู้หญิงเป็นสิ่งต้องห้ามและกลายเป็นเรื่องชั่วร้าย การละทิ้งครอบครัวเป็นวิถีทางสำคัญของศาสนา พระเยซูยืนยันความคิดนี้ชัดเจนใน Luke 14:26 “ถ้าผู้ใดติดตามเราโดยไม่รักเรามากกว่าบิดามารดา ภรรยา บุตร พี่น้องชายหญิง และแม้กระทั่งชีวิตของตนเอง ผู้นั้นเป็นศิษย์ของเราไม่ได้” ศาสนาต้องการความจงรักภักดีแบบสมบูรณ์ (absolute) ในขณะเดียวกันผู้หญิงในศาสนาแบบนี้ก็อยู่ในฐานะศัตรูสำคัญของศาสนาในรูปแบบต่างๆ และแม่มดก็เป็นหนึ่งในนั้น

คำนำเสนอ

กระจกวิเศษบอกข้าเกิด...

ใครชั่วร้ายที่สุดในปฐพี... อ้อ! ก็แม่มนะสิ

สิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเรื่องของสังคมตะวันตก เรื่องราวของแม่มดในสังคมตะวันตกจึงเป็นเป้าหมายหลัก แต่หนังสือเล่มนี้ของ**อนุสรณ์ ตีปยานนท์** ไม่ได้มีเรื่องแม่มดเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องราวอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศระหว่างเพศเดียวกันและต่างเพศ ร่างกาย การแพทย์ การอดอาหาร ฯลฯ ของสังคมยุโรปในอดีต เรื่องราวของหนังสือเล่มนี้พอที่จะกล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับผู้หญิงและการทำลายล้างผู้หญิง นอกจากนั้นผู้หญิงก็เป็นเพศที่เป็นแม่มดได้ ทั้งนี้ร่างกายผู้หญิงเป็นที่เพาะเผ่าพันธุ์หรือเป็นร่างกายที่ทำให้กำเนิดและเลี้ยงลูกได้ การมีลูกก็ต้องมีการร่วมเพศ แต่ร่างกายและเพศเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่คริสต์ศาสนาต้องการควบคุมให้มีให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ต้องการสืบเผ่าพันธุ์ผ่านเพศเพราะมนุษย์ไม่ได้ใช้วิธีอื่นๆ ในการขยายพันธุ์ เรื่องของแม่มดจึงเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เรื่องราวต่างๆ ที่รายล้อมแม่มดเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือ

อนุสรณ์พาเราย้อนไปในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ในช่วงศตวรรษที่ 15-18 ว่าเหตุการณ์การล่าแม่มดในอดีตมีที่มาที่ไปอย่างไร รวมทั้งบริบทที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ล่าแม่มด มีอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทั้งเรื่องเพศ ศาสนา วิทยาการ ฯลฯ ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าว

แล้วจะรู้ว่า “ล่าแม่มด” นั้นเป็น “ประวัติศาสตร์บาดแผล” ที่มนุษย์ทำต่อมนุษย์ด้วยกัน

และทางสำนักพิมพ์มติชนกราบขอบพระคุณอาจารย์ณศ วงศ์ยานนาวา ที่กรุณาเขียนคำนำเสนอให้กับหนังสือเล่มนี้

สำนักพิมพ์มติชน

I คำนำสำนักพิมพ์

เพียงแค่ใครคิดต่าง หรือทำผิดพลาดอะไรไป ก็อาจจะตกเป็นเหยื่อของขบวนการล่าแม่มด ซึ่งเรามักได้เห็นปรากฏการณ์ “ล่าแม่มด” ในโลกสังคมออนไลน์ รวากับว่าจะให้คนคนนั้นดับแต่ดิน ไม่ต้องมีที่ยืนในสังคมกันเลยทีเดียว โดยไม่จำเป็นว่าคนคนนั้นจะเป็นเพศอะไรก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่ากลัว ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องในโลกสังคมออนไลน์ไม่ใช้วิจารณญาณใดๆ ในการสังเกต

อนุสรณ์ ติพยानนท์ คงอยากเปรียบเทียบอะไรบางอย่างในสังคมไทยว่าตอนนี้สังคมไทยเกิดอะไรขึ้นบ้าง ยิ่งโลกสังคมออนไลน์นั้นวันยิ่งก้าวไกล ขบวนการล่าแม่มดก็จะออกมาปรากฏตัวอีกเมื่อไรก็ไม่สามารถคาดเดาได้อีก จึงเขียนบทความจำนวน 17 ตอน เรื่อง “ล่าแม่มด ประวัติศาสตร์ทำลายล้างเพศหญิง” ในคอลัมน์ทำอาภาศยานต่างความคิด มติชนสุดสัปดาห์ แล้วเขียนเพิ่มอีก 1 ตอนสำหรับการพิมพ์รวมเล่มในครั้งนี้

แปลศักดิ์สิทธิ์คือพระเจ้า	102
ความอัศจรรย์แฝงความน่ากลัว	110
วิถีแห่งพรตจรรยา : อดอาหาร	118
ทางลัดสู่พระเจ้า	124
การทรมานคือความทุกข์	130
หมอดำแยะเป็นจำเลย	136
อวสานหมอดำแยะหญิง	142
เกิดแบบชีชาเรียน	148
อวสานแห่งฤดูกาลไล่ล่า	154

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	7
คำนำเสนอ ธเนศ วงศ์ยานนาวา	9
คำนำผู้เขียน	36
เมื่อเธอถูกกล่าวหาว่าเป็น “แม่มด”	40
สังคมที่ชายเป็นใหญ่	46
คลังแม่มด	52
ผู้หญิง วัดถูกทดลองตามความเชื่อทางศาสนา	58
โบยตีตนเอง พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์	66
สู้กับอำนาจมีดปีศาจ	72
ศิลปะชั้นยอดบนเรือนร่างสตรี	80
จุดกระตุ่นรักแห่งเทพวินัส	88
นิมิตอัศจรรย์	96

ลำแม่เม็ด • อนุสรณ์ ตีปยานนท์
พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, สิงหาคม 2558

ราคา 165 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

อนุสรณ์ ตีปยานนท์. ลำแม่เม็ด.
กรุงเทพฯ : มติชน, 2558. 160 หน้า. --(สารคดี).

1. แม่เม็ด. I. ชื่อเรื่อง
133.4

ISBN 978 - 974 - 02 - 1427 - 4

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาค, สุพจน์ แจ่มเร็ว, สุชาติ ศรีสุวรรณ,
ปิยชนัน สุทวีทรัพย์, ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงหเดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทิงวิเศษ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ฐิรรัตน์ ทิมวัฒน์, อพิสิทธิ์ อิระจาวรรณ

บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามดี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : สอง แสงรัสมิ์ • พิสูจน์อักษร : โชติช่วง ะวิน

กราฟิกเลย์เอาต์ : กรวีย์ เจนกิจณรงค์ • ออกแบบปก : กุลวัฒน์ กาญจนสุนทร
ศิลปกรรม : ประภาพร ประเสริฐโสภาค • ประชาสัมพันธ์ : สุกชัย สุชาติสุธาทรรณ

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ
เพื่อมอบให้วัด ห้องสมุด โรงเรียน หรือองค์กรการกุศลต่างๆ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353 โทรสาร 0-2591-9012

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235 โทรสาร 0-2589-5818

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2400-2402

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด 27/1 หมู่ 5 ถนนสุขาประชาสรรค์ 2 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี 11120 โทรศัพท์ 0-2584-2133, 0-2582-0596 โทรสาร 0-2582-0597

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3353 โทรสาร 0-2591-9012

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tetsabannarueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อบำบัดมลพิษทางน้ำ ลดภาวะโลกร้อน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อ่าน

ล่าแม่มด

อนุสรณ์ ติปยานนท์

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2558

ລ່າວມ່ວນ

หนึ่งในประวัติศาสตร์บาดแผล
ที่มนุษย์ทำต่อกัน

กลาแม่ด

อนุสรณ์ ตีปยานนท์

ธเนศ วงศ์ยานนาวา : คำนำเสนอ

